

Dannebrog 800

Dannebrog - legenden om Dannebrog's fremkomst

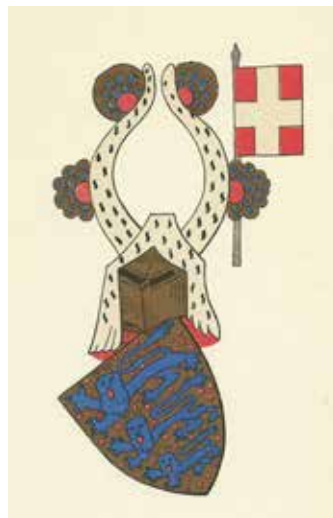
Til Dannebrog knytter der sig et smukt sagn. Valdemar 2. Sejr (1170-1241) var med sin hær på korstog til Estland. Under et slag ved Lyndanisse den 15. juni 1219 faldt der et rødt banner med et hvidt kors ned fra Himmelen. Den danske hær sejrede, og siden har dette banner været Danmarks flag, som vi kalder Dannebrog.

Sagnet findes første gang omtalt af historikere i begyndelsen af 1500-tallet, og fra begyndelsen af 1600-tallet er det indgået fast i alle senere Danmarkshistorier. I 1809 gav maleren C.A.Lorenzen dette sagn en billedlig udformning, som har været med til at fastholde sagnet og dets popularitet frem til vore dage. Sagnet har således sin egen historie.

Begivenheden under slaget den 15. juni 1219 kan ikke bevises ud fra samtidige kilder, og i dag ved vi, at der kan være andre forklaringer på det, der ligger bag sagnet, f.eks. at det var medbragt hjemmefra. Datoen har imidlertid i århundreder været knyttet til Dannebrog's historie. Derfor er det også helt naturligt, at dette sagn inddrages, når danskerne fejrer deres gamle flag, således som det er valgt at gøre det i år 800 år efter denne dato!

Den ældste omtale af Dannebrog

Vi ved ikke med sikkerhed, hvornår de danske konger er begyndt at benytte et rødt banner med et hvidt kors i, men meget tyder på, at det må være i midten af 1300-tallet. Den i dag ældst kendte afbildning af et rødt flag med et hvidt kors i forbindelse med Danmark, findes i den nederlandske våbenbog *Armorial Gelre*, som er blevet til i årene efter 1370. Under betegnelsen *die coninc van denmarke*, kongen af Danmark, ses et guld skjold med tre blå løver eller leoparder mellem udstrøede røde hjerter, et våben, som de danske konger har ført siden 1100-tallet. Gengivelsen af våbnet viser, at det viste banner må have været i anvendelse allerede et stykke tid før 1370. I en anden nederlandsk våbenbog, *Armorial Bellenville*, fra nogenlunde samme tid, ses det danske kongevåben, men uden banneret. Men i på en side med danske våbner i denne våbenbog er der ved et skjold med et kors i anført ordet *Denenbroce*. Det kan være det ord, der er blevet til *Dannebrog*, som vi kalder vort flag. Vi kender senere betegnelsen *Danebroka* i en svensk tekst fra 1439 og i en dansk tekst fra 1478. Betydningen af ordet er usikker, men betegner formentlig "danskerne klæde eller dug/banner".

Formentlig er det Valdemar 4. Atterdag, der regerede 1340-1375, som begyndte at bruge korsflaget som banner.

Dannebrog - et af de ældste europæiske korsflag

I forbindelse med de europæiske korstog 1100-1300 blev korset et udbredt og populært symbol. Det placeredes på brynjer, hestedækkener og bannere for at signalere, at man kæmpede for den kristne tro. Derfor kan man på

samtidige tegninger og genstande se gengivet mange eksempler på et rødt flag med et hvidt kors, uden at dette har noget at gøre med Danmark eller Dannebrog.

De to store ridderordener, som opstod i forbindelse med korstogene. Tempelridderne og Johanitter-ordenen førte henholdsvis et hvidt flag med et rødt kors og et rødt flag med et hvidt kors. Disse korsflag kan i dag genkendes i forskellige sammenhænge. Tempelriddernes flag blev senere anvendt som Englands flag og udgør i dag en del af Storbritanniens flag. Johanitterne slog sig ned på Malta, og derfor førte Malta frem til 1789 et flag, der lignede Dannebrog. Frem til 1945 var et rødt mærke med et hvidt kors en del af det italienske statsvåben, og anvendes i dag stadig i Savoyen, som dette områdes mærke. Det schweiziske flag blev anvendt første gang 1339, men blev først langt senere nationalflag. Det østrigske – som ikke er et korsflag – er fra 1230, men det blev ikke anvendt mellem 1700-1945.

Dannebrog var således et af de mange korsflag, der var i brug i Europa i Middelalderen. Men det er bemærkelsesværdigt, at det er det eneste, der efter 700-800 år ubrudt har overlevet som et stadig anvendt nationalflag. Dette gør Dannebrog til det ældste nationalflag i verden.

Valdemar Atterdag og Dannebrog

Valdemar 4. Atterdag blev konge af Danmark i 1340. I 1347 var han på pilgrimsrejse til Jerusalem og besøgte på tilbagevejen den tysk-romerske kejser Ludvig 4. af Bayern. Denne førte et rødt banner med hvidt kors, hvad der kan ses på mange afbildninger. En lang række eksempler på anvendelsen af et rødt mærke med hvidt kors vides således med sikkerhed at have forbindelse til dette kejserlige banner. Valdemar Atterdag havde tilbragt sin barndom og ungdom ved Ludvig 4.s hof, så det må anses for sandsynlig, at den danske konge efter sin pilgrimsrejse og for at vise sin tilknytning til kejseren er begyndt at føre et banner svarende til den tysk-romerske kejser – et rødt flag med et hvidt kors. Valdemar døde i 1375, og gengivelsen i den nederlandske våbenbog *Armorial Gelre* fra omkring 1380 viser, at det har været almindeligt kendt i Europa, at den danske konge under sin tid som regent har ført dette korsbanner. Derfor må det konstateres, at Dannebrog, som vi kender det i dag, har været anvendt som dansk kongeflag i hvert fald fra midten af 1300-tallet.

Dannebrog i 1400-tallet

Vi har ikke kendskab til om Dronning Margrethe, der var Danmarks regent 1375-1412, benyttede Dannebrog som banner. Hendes efterfølger Erik af Pommern, der sad på tronen frem til 1439 var derimod interesseret i at anvende dette banner. I et segl fra 1398 med hans våben lod han i dettes første felt de tre løver i det gamle danske kongevåben sammen holde Dannebrog i poterne. En fiks og interessant heraldisk detalje. Det viser, at banneret har været velkendt også i Margrethes tid.

Det samme understreges i et segl benyttet af Everschip Herred (Eiderstedt) i Slesvig. Det fremgår af et sigil på et dokument fra 1414, der viser, at det danske banner blev anvendt som skibsflag i samme periode.

Da Erik af Pommern måtte forlade Danmark i 1438 medtog han, ifølge historieskriveren Christern Pedersen, flere af rigets skatte fra Kalundborg Slot, bl.a. et "bannere som kaldes dannebrog".

Dannebrog i 1500-tallet

Efter kong Hans' tiltrædelse i 1483 øgedes antallet af vidnesbyrd om anvendelsen af Dannebrog. Kongen var tilsyneladende interesseret i anvendelsen af Dannebrog. Det ses således tydeligt på borten på hans kroningskåbe fra 1483.

I 1500 foretog kong Hans et erobringstogt mod den lille stat Ditmarsken. Han medtog Dannebrogspanen, sikkert i håb om, at dette gav ham sejr. Desværre endte felttoget som en katastrofe. Kongens lejede rytterhær blev slået af en bondehær, der tillige erobrede den medbragte fane. I en tysk kilde hedder det, at der var tale om "kongens hovedbanner, som man siger i fortiden blev givet en dansk konge ved et mirakel mod russerne". Den blev ophængt i Ditmarskens hovedkirke i Wöhrden. I 1559 blev denne fane tilbageerobret af Frederik 2. og derefter anbragt i Slesvig Kirke, hvor den senere gik til.

Det er værd at bemærke, at netop på dette tidspunkt, i de første årtier af 1500-tallet, formulerede historieskrivere legenden om Dannebrog, der sendt fra Himmelen blevet givet danskerne i 1219. Måske har disse forhold forbindelse med hinanden.

I et håndskrift fra 1585 om artilleri ses Dannebrog tydeligt som hærens banner sammen med et banner med de oldenborgske farver gul-rød. Håndskriftet blev anvendt ved undervisningen i krigskunst af den senere Christian 4.

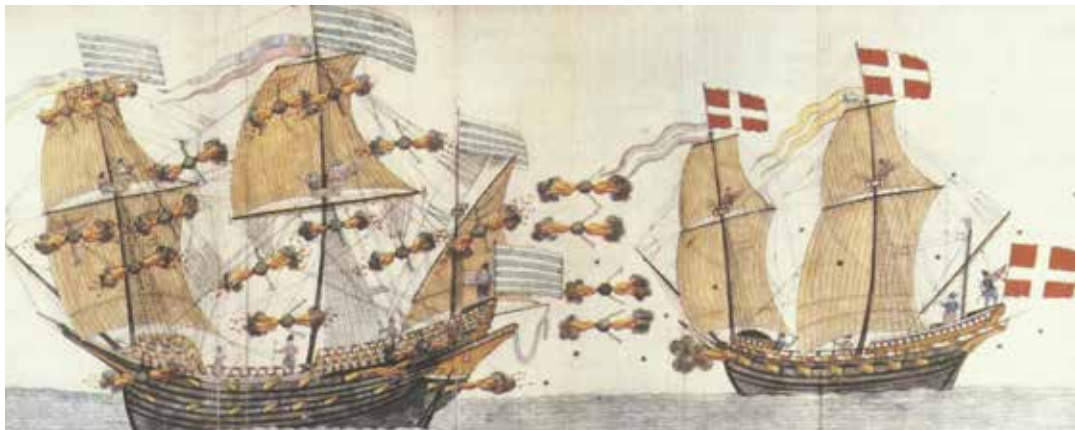
Dannebrog på havet

Udover kongen og hans hærstyrker må der tidligt have været behov for en anvendelse af bannere eller lignende på skibe som nationalitetsmarkeringer. Man har ment, at danskerne tidligt anvendte et rødt banner med to ravne på, men noget sikkert vides ikke. Fra omkring 1500 kan vi imidlertid konstatere, at Dannebrog anvendes som identifikationsmærke på danske skibe.

En række bevarede kalkmalerier fra begyndelsen af 1500-tallet viser anvendelsen af Dannebrog på de gengivne skibe. Fra forsiden på en bog om navigation fra 1550 ses et af datidens skibe forsynet med Dannebrog både som topflag og som vimpel, en såkaldt bolsan.

Dannebrog blev i 1500-tallet det danske nationalitets- og identifikationsmærkesmærke såvel for krigsskibe som handelsskibe.

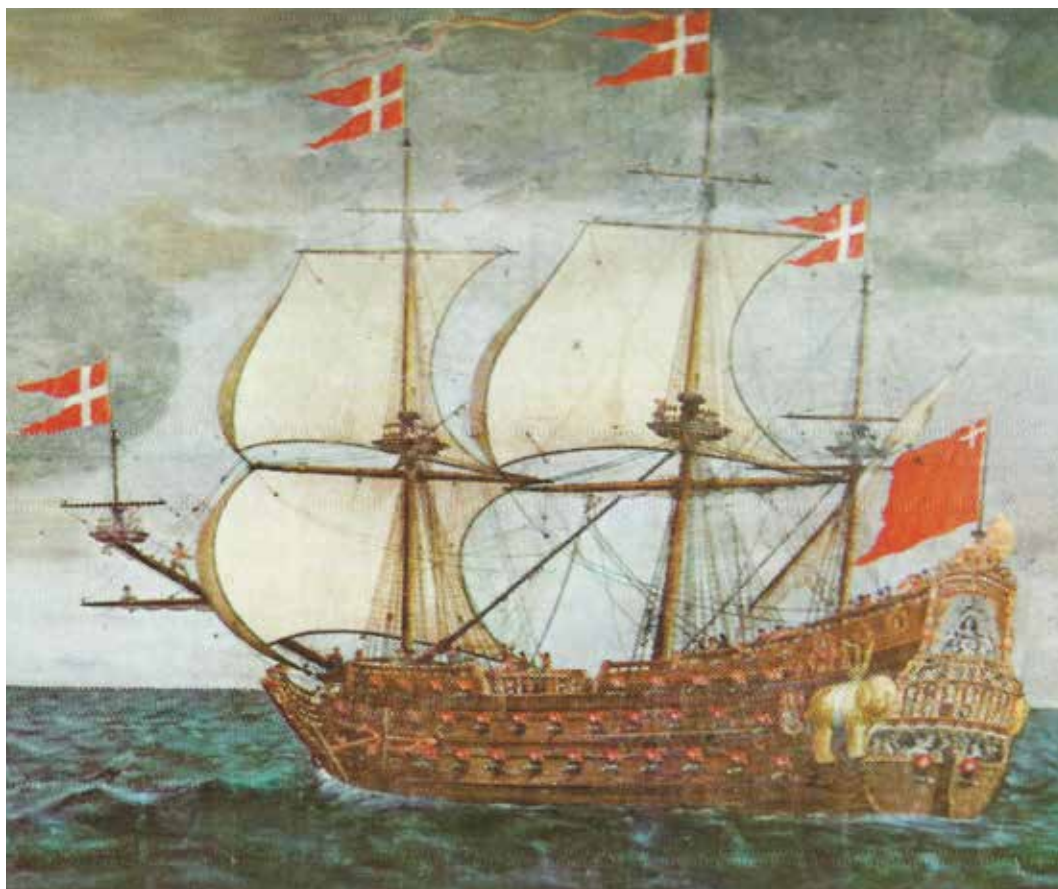
I Rudolf von Deventers lærebog om artilleri fra 1585 ses denne kamp mellem et dansk og et svensk orlogsskib under krigen 1563-70, der tydeligt viser anvendelsen af Dannebrog. Bemærk det svenske flag. På dette tidspunkt havde svenskerne endnu ikke indført det senere korsflag.

Dannebrog og Christian 4.

I sit stilehefte tegnede den senere Christian 4. (1577-1648) i 1580erne en fiktiv kamp mellem danske og svenske orlogsskibe. Søkrig, skibe og flag havde i de unge år kongens store interesse. Christian 4. så, at der var behov for at regulere i de forskellige former, som Dannebrog blev anvendt i. Rektangulære flag, vimpler

og opsplittede flag anvendtes sideløbende. Det var også af betydning, at der klart kunne skelnes mellem de kongelige skibe og de privatejede. Christian 4. indførte derfor i 1625 en bestemmelse om, at kun de kongelige besiddelser som slotte og fæstninger samt flådens skibe måtte føre splitflag, det vil sige, et Dannebrog, den på den ydre side var splittet op i to. Alle andre skulle føre et almindeligt rektangulært flag, betegnet som stutflag. Det er således Christian 4., der har indført splitflaget, som de nordiske lande, som de eneste, anvender som statsflag. Det lå kongen stærkt på sinde, at denne bestemmelse blev overholdt. Den blev præciseret i senere søkrigsartikler og bestemmelser.

Dette samtidige maleri på Gaunø Slot af orlogsskibet "Friderich", der var i tjeneste 1649-71, viser anvendelsen af det stats- og orlogsflag, som blev indført i 1625. Skibets kanonporte er malet som kvadratiske Dannebrogflag.

Dannebrog som stats- og handelsflag i 1700-tallet

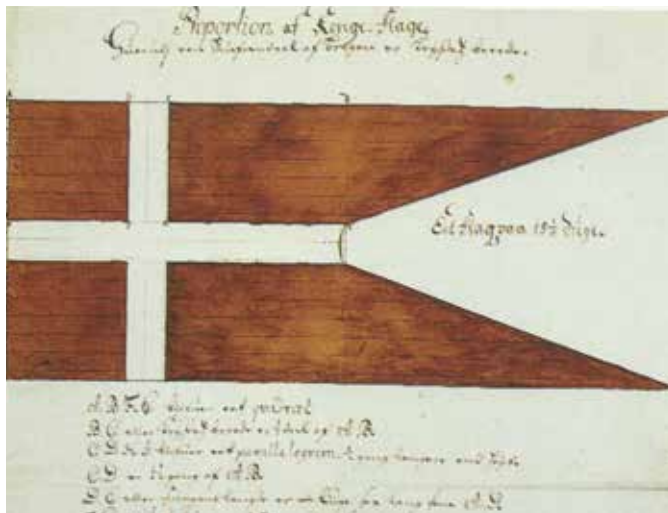

Dannebrog fik i 1700-tallet stor udbredelse som stats-, orlogs- og handelsflag for Det dansk-norske dobbeltmonarki. Dette skyldtes i høj grad den øgede handel på verdenshavene, der bragte danske skibe vidt omkring. På

alle befæstningsanlæg rundt omkring i Danmark og Norge og i kolonierne, sås Dannebrog vaje som tegn på den danske konges suverænitet og magt.

Brugen af Dannebrog reguleres

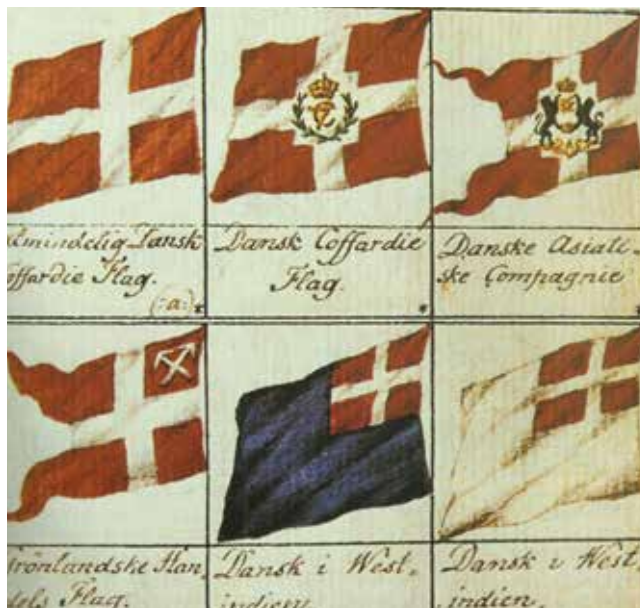
I 1696 blev proportionerne for kongeflaget, som splitflaget blev betegnet, for første gang fastsat. Det benyttedes også som orlogsflag. Den røde farve på den originale, godkendte tegning er meget mørk, især set i forhold til de efterfølgende bestemmelser om flaget. Om det er tilfældigt vides ikke. I bestemmelsen anføres der ikke noget om farvenuancen. Den mørke nuance af

rød er imidlertid blevet opfattet som at konge- og orlogsflaget, og senere udelukkende orlogsflaget, er mørkere end de øvrige anvendte variationer af Dannebrog. Denne tradition er blevet fastholdt til vore dage, men er først i nyere tid blevet officielt fastsat.

Fra begyndelsen af 1700-tallet tildeltes flag med særlige symboler indsat til forskellige handelskompagnier og lignende. Dette medførte, sammen med en bevidst øget anvendelse af Dannebrog som stats- og nationalitetsmar-

kering, at der i 1700-tallet blev behov for en yderligere regulering af flagets udseende og brug.

I 1731 blev der således fastsat et særligt kongeflag. I det splitflag, der var godkendt i 1696, blev der i en firkant i det hvide kors' kryds, såkaldt spuns, anbragt det kongelige våben. I 1743 kom et særligt flagreglement for Orlogsflåden, og den 11. juli 1748 kom så en forordning om handelsflaget og dets indbyrdes proportioner. Det var rektangulært uden splitter i en lysere rød farve end kongeflaget. Denne forordning er stadig gældende. I 1757 fulgte en bestemmelse om, at det handelsflag, der benyttedes i Middelhavet, skulle være forsynet med det kgl. monogram i en spuns, således at de danske skibe kunne kendes fra de maltesiske, der førte det gamle johanniterflag svarede til Dannebrog.

Dannebrog som del af den nye nation omkring 1800-tallet

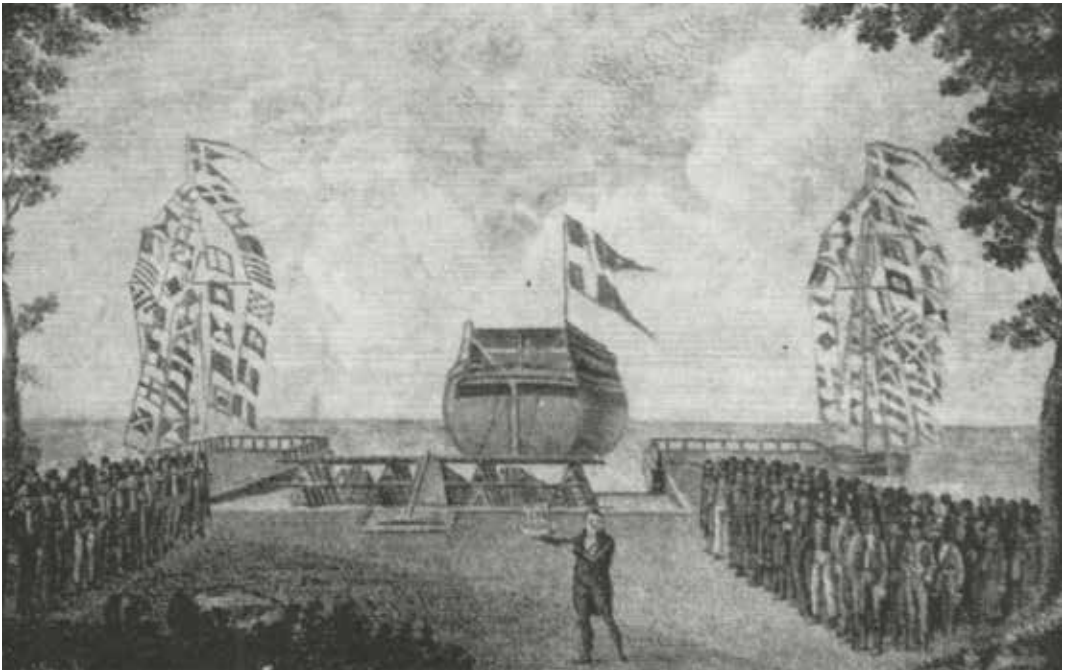
I 1785 nævnes betegnelsen Dannebrog for første gang i en officiel bestemmelse, og i 1790erne er der flere eksempler på, at Dannebrog også anvendes af almindelige danskere og ikke længere udelukkende af kongen og staten. Et eksempel findes f.eks. på en af Det kgl. Danske Skydeselskabs skydeskiver fra 1799. Der var tale om en stigende loyalitetsfølelse hos danskerne, ikke som tidligere udelukkende rettet mod kongen, men mod nationen som sådan.

Slaget på Reden den 2. april 1801, hvor en britisk flåde angreb den danske flåde opankret ud for København, var med til at øge nationalfølelse og fædrelandskærlighed blandt befolkningen som sådan. Denne stemning blev kraftigt underbygget af skuespilleren H. C. Knudsens initiativer. Han rejste i

ntionalfølelse

årene efter 1801 og 1807 rundt i landet og fremviste tableau'er for at samle penge ind til de faldnes pårørende og sårede. I disse opstillinger, der blev ledsaget af deklamationer, spillede Dannebrog en meget fremtrædende rolle. Det var med til at gøre flaget populært blandt befolkningen.

Dannebrog i 1800-tallet - nationens flag

I de første årtier af 1800-tallet oplevede man hos befolkningen en stigende anvendelse af Dannebrog. Denne interesse blev dog betydeligt dæmpet, da Frederik 6. i 1834 udstedte et forbud mod at almindelige danskere brugte flaget. Udenlandske konsulter havde anmodet om tilladelse til at måtte flage med det lands flag, som de repræsenterede. For at undgå at give en sådan

tilladelse udstedte kongen dette generelle forbud. Det blev først formelt ophævet 1854, men efter Frederik 6.s død i 1839 set forbuddet ikke at have været opretholdt. På Christian Købkes maleri fra Dosseringen ved Peblingesøen fra 1838 ses et par almindelige danskere, der flager med Dannebrog. Flaget og personen på maleriet kan være malet på senere, men tager vi maleriet for pålydende, overtræder det i 1838 to forbud. Dels ved at flage med Dannebrog, dels ved at flage med en splitflagsudgave!

I den sejrrige treårskrig 1848-50 blev der ikke taget hensyn til forbuddet. Ved tropperne hjemkomst udfoldede der sig et sandt orgie af det populære nationalsymbol.

Dannebrog som samlende symbol

1900-tallet blev Dannebrog gennembrud for et samlende symbol for danskerne. I 1908 blev Danmarks-Samfundet stiftet. Det skulle understøtte den danske nationalfølelse. I 1913 begyndte denne organisation på valdemarsdagen den 15. juni, der naturligt relaterede sig til legenden om Dannebrog i 1219, at sælge små Dannebrogflag med et D S i som støtte til sit arbejde. Dette salg har været gennemført lige til vore dage. I dag er hovedformålet for Danmarks-Samfundet at udbrede kendskabet til Dannebrog, dets brug, dets historie og det det står for. Dette gøres bl.a.

ved at tildele foreninger i Danmark Dannebrogfaner.

Ved Genforeningen med Sønderjylland i 1920 kom Dannebrogflagene i brug i et omfang, som ikke havde været kendt tidligere i dansk historie.

Gennem den tyske besættelse af Danmark 1940-45 spillede Dannebrog en stor rolle som et samlende symbol. Det såkaldte kongemærket blev som en protest stort set båret af alle, der ville demonstrere deres danskhed.

Dannebrog som folkets flag

Dannebrog er blevet en integreret del af dagliglivet i Danmark. Flaget anvendes ved sorg og ved glæde, i kolonihaven og på slot, i parcelhuset og i Folketinget. Dannebrog er altid en kær del af det vi foretager os. Udadtil er Dannebrog og de danske farver blevet et markant brand for de varer, vi producerer, og samtidig et symbol for det samfund, vi har indrettet, og de værdier vi har valgt som vores.

Dannebrog repræsenterer i dag samlet den udvikling, som landet har gennemgået. Det er på en gang kongeflag, nationsflag og vores allesammens flag, som vi sætter i lagkager, hænger på juletræet, pynter vores facader med og hejser i flagstængerne.

Det er væsentligt, at vi fastholder, at Dannebrog er hele den danske befolknings flag. Dette kan kun fastholdes, hvis alle er villige til og interesseret i at bruge Dannebrog i alle daglige sammenhænge.

Vores samfund udvikler sig, men der er én ting, vi er fælles om, og det er vores flag - Dannebrog.

Dannebrog i dag og i fremtiden

Dannebrogshistorie er også Danmarks historie. Som verdens ældste nationalflag har det til stadighed været symbolet for landet og den udvikling det har været igennem i 800 år. Derfor har det udviklet sig fra at være kongens flag, statens flag, nationens flag - og til folkets flag. Det sidste afspejles godt i de i 2019 udsendte frimærker, der viser flagets sammenhæng med vores dagligdag.

Den smukke legende, der er knyttet til Dannebrogshistorie, er i dag en integreret del af vores nationale symbol og vores selvforståelse af dette. Det var derfor naturligt, at kunstneren Bjørn Nørgaard i sin beskrivelse af danskernes historie på Christiansborg-gobelinene valgte at fastholde denne legende.

Dannebrog og Danmark vil også i fremtiden være uadskillelige.

Bliv medlem af Danmarks-Samfundet

Danmarks-Samfundet har i 111 år været inspirator for danskernes kendskab til og brug af det nationale samlingsmærke.

Vil du vide mere så tjek sitet: danmarks-samfundet.dk

Du er også velkommen til at kontakte landskontoret på telefon 24468126 eller på e-mail: ds@danmarks-samfundet.dk

Infopjecen DANNEBROG 800 er udgivet af:
Danmarks-Samfundet
Idrættens Hus, Brøndby Stadion 20
2605 Brøndby . danmarks-samfundet.dk

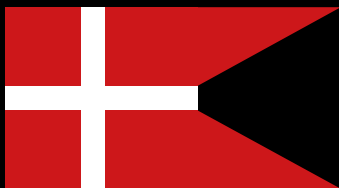
Skrevet og tilrettelagt af Hans Christian Bjerg.

Produceret af Sats & Tegn i samarbejde
med Mortensen Kommunikation & Medier

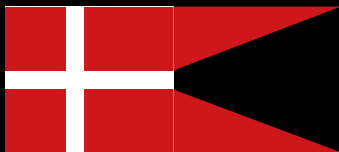
Grundformer af Dannebrog

Kongeflag

Statsflag

Orlogsflag

Nationalflag

Stander

Vimpel